

Clarice Lispector

***Un alè
de vida***

Traduït per Josep Domènech Ponsatí

CLUB EDITOR

Um sopro de vida

Edició digital: juliol de 2021

© 1978, 2021, Paulo Gurgel Valente

© 2021, Josep Domènech Ponsatí, per la traducció

© 2021, Club Editor 1959, S.L.U., per aquesta edició

Carrer Coves d'en Cimany, 2 – 08032 Barcelona

info@clubeditor.cat

www.clubeditor.cat

Dibuix de la guarda: Alejandro Dardik

Disseny de col·lecció: Ángel Uzkiانو

Correcció: Maria Callís, Nura Nieto, Maria Bohigas

ISBN: 978-84-7329-304-4

*Qualsevol forma de reproducció, distribució,
comunicació pública o transformació d'aquesta
obra només es pot realitzar amb el permís dels seus
titulars, a part de les excepcions previstes per la llei.*

*Adreceu-vos a CEDRO si necessiteu fotocopiar-ne
o escanejar-ne fragments.*

Clarice Lispector

Un alè de vida

Traduït per
Josep Domènech Ponsatí

CLUB EDITOR

BARCELONA

Vull escriure un moviment pur.

Llavors el Senyor-Déu va modelar l'home amb pols de la terra. Li va infondre l'alè de vida, i l'home es convertí en un ésser viu.

Gènesi, 2, 7

L'alegria absurda per excel·lència és la creació.

NIETZSCHE

El somni és una muntanya que el pensament ha d'escalar. No hi ha un somni sense pensament. Jugar és ensenyar idees.

ANDRÉ AZOULAY

Hi haurà un any en què hi haurà un mes en què hi haurà una setmana en què hi haurà un dia en què hi haurà una hora en què hi haurà un minut en què hi haurà un segon i dins el segon hi haurà el no-temps sagrat de la mort transfigurada.

CLARICE LISPECTOR

Això no és una queixa, és un crit d'ocell rapinyaire. Irisat i intranquil. Un petó en una cara morta.

Escric com si hagués de salvar la vida d'algú. Probablement la meua pròpia vida. Viure és una mena de bogeria que la mort provoca. Que visquin els morts perquè vivim en ells.

De cop i volta ja no cal que les coses tinguin sentit. En tinc prou amb ser. ¿Tu ets? Estic segur que sí. El no-sentit de les coses em fa esbossar un somriure de complaença. Segurament tot ha de ser el que és.

Avui fa un dia de res. Avui és zero hora. ¿Per casualitat existeix un número que no és res? ¿Que és menys que zero? ¿Que comença en el que mai no ha començat perquè sempre era? ¿I era abans de sempre? Em lligo a aquesta absència vital i rejuveneixo completament, al mateix temps integrat i total. Rodó sense inici ni fi, soc el punt abans del zero i del punt final. Del zero a l'infinit camino sense parar. Però al mateix temps tot és tan fugaç. Sempre he sigut i tot seguit deixava de ser. El dia transcorre a fora sense més ni més, i hi ha abismes de silenci en mi. L'ombra de la meua ànima és el cos. El cos és l'ombra de la meua ànima. Aquest llibre és la meua ombra. Demano permís per passar. Em sento culpable quan no us obeeixo. Soc feliç a deshora. Infeliç quan tothom balla. M'han dit que els esguerrats són feliços, de la mateixa manera que els cecs estan contents. El que passa és que els infeliços es compensen els uns amb els altres.

La vida no ha sigut mai tan actual com ara: ve d'un fil que ja sigui el futur. Per a mi el temps vol dir la disgregació de la matèria. La podridura del que és orgànic, com si el temps tingués com un cuc dins d'una fruita i se li anés menjant tota la polpa. El temps no existeix. Allò que anomenem temps és el moviment d'evolució de les coses, però el temps en si mateix no existeix. O bé existeix immutable i a través d'ell anem d'un lloc a l'altre. El temps passa massa de pressa i la vida és molt curta. Aleshores —per no ser engolit per la voracitat de les hores i per les novetats que fan que el temps passi de pressa— cultivo un cert avorriment. Assaboreixo, així, cada

detestable minut. I també cultivo el buit silenci de l'eternitat de l'espècie. Vull viure molts minuts en un sol minut. Em vull multiplicar per poder arribar fins a àrees desèrtiques que donen la idea d'immobilitat eterna. En l'eternitat no existeix el temps. La nit i el dia són contraris perquè són el temps, i el temps no es divideix. A partir d'ara el temps sempre serà actual. Avui és avui. Em meravella, i alhora em desconcerta, que se m'hagi donat tant. I demà tindrà un altre cop un avui. Hi ha un punt de dolor i sofriment pel fet de viure l'avui. El paroxisme de la més fina i extrema nota de violí insistent. Però hi ha el costum i el costum anestesia. El fibló d'abella del dia fluorescent d'avui. Gràcies a Déu, tinc alguna cosa per menjar. El pa nostre de cada dia.

Jo volia escriure un llibre. ¿Però on són les paraules? Se n'han esgotat els significats. Ens comuniquem amb les mans com si fóssim sordmuts. M'agradaria que em donessin permís per escriure, amb so agrest i musical, les romanalles de la paraula. I deixar de ser discursiu. Així: pol·lució.

¿Escric o no escric?

Saber deixar-ho córrer. Abandonar o no abandonar: aquesta és molt sovint la pregunta que s'ha de fer un jugador. L'art d'abandonar no s'ensenya a ningú. I no és gens estranya la situació angoixosa d'haver de decidir si té cap sentit continuar jugant. ¿Seré capaç d'abandonar dignament? ¿O soc d'aquells que continuen esperant tossudament que passi alguna cosa? ¿Com, per exemple, la mateixa fi del món? ¿O el que sigui, com la meva mort sobtada, hipòtesi que tornaria superflu el meu desistiment?

No vull apostar amb mi mateix a veure qui arriba primer. Un fet. ¿Què és el que es converteix en un fet? ¿M'he d'interessar per l'esdeveniment? Em pregunto si m'he de rebaixar fins al punt d'omplir les pàgines amb informacions sobre els "fets". ¿He d'imaginar una història o donar ales a la inspiració caòtica? Hi ha un excés de falsa inspiració. ¿I quan ve la de veritat i en prenc coneixement? ¿És massa horrorós voler acostar-se al cor mateix del límpid jo? Sí, i és quan el jo deixa d'existir, de reivindicar res, de formar part de l'arbre de la vida —i és per això que m'escarrasso a assolir-ho. Oblidar-se de si mateix i, tot i així, viure intensament.

Tinc por d'escriure. És massa perillós. Qui ho ha intentat, ja ho sap. Hi ha el perill de remoure tot allò que està ocult —i el món no es troba a la superfície, sinó ocult dins les seves arrels submergides en les profunditats del mar. Per poder escriure m'he de col·locar en el buit. És en aquest buit on existeixo intuïtivament. Però és un buit terriblement perillós: tant, que n'arrenco sang. Soc un escriptor que té por dels paranys de les paraules: les paraules que dic n'amaguen d'altres. ¿Quines? Potser les diré. Escriure és una pedra llançada a un pou ben fondo.

Meditació lleugera i tendra sobre el no-res. Escric gairebé completament alliberat del meu cos. És com si levités. El meu esperit és buit de tanta felicitat. Tinc una llibertat íntima que només es pot comparar al fet de cavalcar sense destí camps a través. Estic lliure de destí. ¿Pot ser que el meu destí sigui assolir la llibertat? Al meu esperit no hi ha cap arruga, sinó que s'esplaia en lleus escumes. Ja no em sento assetjat. Això és la gràcia. Escolto música. Debussy fa servir l'escuma del mar quan mor a la platja, quan flueix i reflueix. Bach és matemàtic. Mozart és el diví impersonal. Chopin explica la seva vida més íntima. Schoenberg, a través del seu jo, ateny el clàssic jo de tothom. Beethoven és l'emulsió humana en tempesta desfermada, que busca allò diví i tan sols ho aconsegueix en la mort. Pel que fa a mi, que no demano música, només arribo al llindar de la paraula nova. Sense gosar exposar-la. El meu vocabulari és trist i de vegades wagnerià, polifònic i paranoic alhora. Escric d'una manera molt senzilla i molt despullada. És per això que fa mal. Soc un paisatge gris i blau. M'elevo en la font seca i la llum freda.

Vull escriure esquàlid i estructural com el resultat d'escaires, de compassos i dels angles aguts d'un estret triangle enigmàtic.

“Escriure” ¿existeix per si mateix? No. Només és el reflex d'una cosa que pregunta. Treballo amb l'inesperat. Escric com escric sense saber com i per què —ho faig per fatalitat de veu. El meu timbre soc jo. Escriure és una indagació. Just això.

¿És possible que em traeixi? ¿Que desviï el curs d'un riu? He de confiar en aquest riu abundant. ¿O bé hi he de posar una barrera, en el curs d'un

riu? Intento obrir les comportes, vull veure com l'aigua raja amb ímpetu. Vull que cada frase d'aquest llibre sigui un clímax.

He de tenir paciència, perquè els fruits seran sorprenents.

Aquest és un llibre silenciós. I parla, parla fluixet.

Aquest és un llibre fresc, acabat de sortir del no-res. Tocat al piano delicadament i fermament, i totes les notes són clares i perfectes, les ones separades de les altres. Aquest llibre és un colom missatger. Escric per al no-res i per a ningú. Si algú em llegeix ho farà pel seu compte i risc. No faig literatura: només visc segons el pas del temps. El resultat fatal de viure és l'acte d'escriure. Fa tants anys que em vaig perdre de vista que no sé si m'he de buscar per trobar-me. Tinc por de començar. De vegades existir em fa venir taquicàrdia. Em fa molta por ser jo mateix. Soc massa perillós. Em van donar un nom i em van alienar de mi mateix.

Tinc la sensació que encara no escric. Tinc en ment i vull una llengua més fantasiosa, més exacta, amb més entusiasme, que faci espirals en l'aire.

Cada nou llibre és un viatge. La pega és que és un viatge amb els ulls tapats, davant d'uns mars mai abans revelats. La bena als ulls, la por de la fosca és total. Quan estic inspirat, em moro de por perquè sé que tornaré a viatjar tot sol cap a un món que em repel·leix. Però els meus personatges no en tenen cap culpa, i els tracto tan bé com sé. No venen d'enlloc. Són la inspiració. La inspiració és una bogeria. És Déu. El meu problema és la por de tornar-me boig. M'he de controlar. Hi ha lleis que regulen la comunicació. La impersonalitat n'és una condició. En general, la separació i la ignorància són el pecat. I la bogeria és la temptació de ser totalment el poder. Les meves limitacions són la matèria primera amb què s'ha de treballar quan no s'assoleix l'objectiu.

Visc en carn viva. És per això que miro de donar una pell prou dura als meus personatges. El que passa és que no me'n surto i els faig plorar perquè sí.

¿Arrels que es mouen soles, que no estan plantades, o l'arrel d'una dent? Perquè també deixo anar les meves amarres: mato el que em trasbalsa, i tot allò que és bo i dolent em trasbalsa. Vaig, tant sí com no, a la

recerca d'un món que és dintre meu. Escric per deslliurar-me de la difícil càrrega de ser un mateix.

En cada paraula batega un cor. Escriure és justament aquesta recerca d'íntima veracitat de vida. Una vida que em trasbalsa i em deixa el cor tremolós i patint el dolor incalculable que sembla necessari per al meu creixement. ¿Creixement? Fins ara he viscut sense!

Sí. Però sembla que ha arribat el moment d'acceptar plenament la misteriosa vida dels que un dia moriran. He de començar a acceptar-me i no sentir la basarda punitiva de cada vegada que caic, perquè quan caic la raça humana cau amb mi. ¿Acceptar-me plenament? És una violentació de la meva vida. Cada canvi, cada nou projecte m'espanta. És per això que tota la meva paraula té un cor on la sang circula.

Tot el que escric aquí és forjat dins el meu silenci i en penombra. No hi veig gaire, no hi sento gairebé gens. Finalment em capbusso en mi mateix fins a la deu de l'esperit que m'habita. La meva deu és obscura. Escric perquè no sé què he de fer de mi mateix. És a dir: no sé què he de fer amb el meu esperit. El cos dona molta informació. Però desconec les lleis de l'esperit, perquè vagareja a l'atzar. El meu pensament, amb l'enunciació de les paraules que broten mentalment, sense necessitat de dir-les o escriure-les després. Aquest meu pensament de paraules ve precedit d'una visió instantània, sense paraules, del pensament, paraula que vindrà gairebé immediatament, amb una diferència espacial de menys d'un mil·límetre. Així doncs, abans de pensar, ja he pensat. Suposo que el compositor d'una simfonia té només el "pensament abans del pensament". ¿Allò que es veu en aquesta rapidíssima idea muda és gaire més que una atmosfera? No. En realitat és una atmosfera que, acolorida ja com el símbol, em fa sentir l'aire de l'atmosfera d'on ve tot. El prepensament és en blanc i negre. El pensament amb paraules té altres colors. El prepensament és el preinstant. El prepensament és el passat immediat de l'instant. Pensar és la concreció, la materialització del que s'ha prepensat. En realitat el prepensar és allò que ens guia, perquè es troba íntimament lligat a la meva muda inconsciència. El prepensar no és racional. És gairebé verge.

De vegades la sensació de prepensar és agònica: és la tortuosa creació que lluita en les tenebres i que només s'allibera després de pensar. De pensar amb paraules.

M'obligues a un esforç suprem a l'hora d'escriure; doncs mira, estimat, deixa'm passar. Soc seriós i honest i si no dic la veritat és perquè està prohibida. No aplico pas el que està prohibit, sinó que ho allibero. Les coses obeeixen al buf vital. Naixem per gaudir. I gaudir ja és néixer. Mentre som fetus gaudim del confort total del ventre matern. Pel que fa a mi, no sé res de res. El que tinc m'entra per la pell i fa que em comporti sensualment. Vull la veritat que només se'm dona a través del seu contrari, de la seva falsedat. I no suportó el dia a dia. Deu ser per això que escric. La meua vida és un sol dia. I és així que el passat m'és present i futur. Tot en un únic vertigen. I és tanta, la dolçor, que em fa unes insuportables pessigolles a l'ànima. Viure és màgic i completament inexplicable. Entenc més bé la mort. Ser quotidià és un vici. ¿Què és el que soc? Soc un pensament. ¿Tinc en mi el buf? ¿El tinc? ¿Però qui és aquest que el té? ¿Qui és que parla per mi? ¿Tinc un cos i un esperit? ¿Jo soc un jo? “És justament això, tu ets un jo”, em respon el món, terriblement. I quedo horroritzat. Déu no s'ha de pensar mai, si no Ell es fa fonedís o m'hi faig jo. Déu ha de ser ignorat i sentit. Aleshores és quan Ell obra. Em pregunto: ¿per què Déu demana tan sovint que l'estimem? Resposta possible: perquè així ens estimem a nosaltres mateixos. I, si ho fem, ens perdonem. I quina falta que ens fa, el perdó! Perquè la vida mateixa ja ve barrejada amb l'error.

El resultat de tot plegat és que hauré de crear un personatge, si fa no fa com els novel·listes, i a través de la creació del personatge saber alguna cosa. Però tot sol no me'n surto: la solitud, la mateixa que hi ha en cadascú, em fa inventar. ¿Hi ha cap altra manera de salvar-se que no sigui crear les pròpies realitats? Tinc prou força per fer-ho, com tothom. ¿És veritat o no que hem acabat per crear una realitat fràgil i dement anomenada civilització? Una civilització guiada tan sols pel somni. Cada invenció em sona com una pregària laica: tal és la intensitat de sentir. Escric per aprendre. M'he triat a mi mateix i al meu personatge —l'Àngela Pralini— perquè potser, a través de nosaltres, podré entendre aquesta manca de

definició de la vida. La vida no té adjectius. És una barrija-barreja que forma un gresol estrany, però que em permet, a fi de comptes, respirar. I, de vegades, bleixar. I, de vegades, respirar a dures penes. Sí. Però de vegades també hi ha l'alenar profund que arriba fins i tot a la fina fredor de l'esperit, empresonat, ara per ara, en el cos.

M'agradaria començar una experiència i no només ser víctima d'una experiència no autoritzada per mi, només esdevinguda. D'aquí ve la meva invenció d'un personatge. També vull trencar, més enllà de l'enigma del personatge, l'enigma de les coses.

Crec que aquest serà un llibre fet, aparentment, amb deixalles de llibres. En realitat, però, es tracta d'obtenir ràpids besllums meus i ràpids besllums del meu personatge Ângela. Podria agafar cada besllum i dissertar-hi durant pàgines i pàgines. Passa que, de vegades, és en el besllum on hi ha l'essència de la cosa. Amb cada anotació, tant al meu diari com al diari que he fet escriure a l'Ângela, m'enduc una petita sorpresa. Cada anotació és escrita en el present. L'instant ja és fet de fragments. No vull donar un futur fals amb cada besllum d'un instant. Tot passa exactament en el moment en què està sent escrit o llegit. Aquest passatge d'ara ha estat escrit realment, pel que fa a la forma bàsica, després d'haver rellegit el llibre, perquè al principi no tenia gens clara la noció del camí que havia de seguir. Amb tot, sense haver de donar gaires raons lògiques, m'aferrava justament a mantenir l'aspecte fragmentari tant pel que fa a l'Ângela com pel que fa a mi.

La meua vida és feta de fragments, i això mateix li passa a l'Ângela. La meua pròpia vida és un garbuix de veritat. Seria la història de l'escorça d'un arbre i no pas la de l'arbre. Un seguit de fets en què seria només la sensació la que ho explicaria tot. M'adono que, sense voler, el que escric i el que escriu l'Ângela són fragments esparsos, per dir-ho d'alguna manera, tot i que en un context de...

És així que aquest cop em sorgeix el llibre. I com que respecto el que m'arriba de mi mateix, escric així mateix.

El que aquí està escrit, ja sigui meu o bé de l'Ângela, són restes d'una demolició d'ànima, són talls laterals d'una realitat que se'm fa escapadissa

contínuament. Aquests fragments de llibre volen dir que treballo amb ruïnes.

Sé que aquest llibre no és fàcil, ho és només per a aquells que creuen en el misteri. Quan l'escric no em conec, m'oblido de mi. El jo que apareix en aquest llibre no soc jo. No és autobiogràfic, vosaltres no sabeu res de mi. No t'he dit ni et diré mai qui soc. Jo soc vosaltres mateixos. He tret, d'aquest llibre, només el que m'interessava, i he deixat de banda la meua història i la història de l'Àngela. El que m'importa són instantànies fotogràfiques de les sensacions pensades, i no pas la posa immòbil dels que esperen que digui: "Mira l'ocellet!" Perquè no soc cap fotògraf ambulat.

He llegit aquest llibre fins al final, i hi afegeixo alguna notícia ara al principi. Això vol dir que el final, que no s'ha de llegir abans d'hora, es lliga fent un cercle amb el principi, com un peix que es mossega la cua. I, pel fet d'haver llegit el llibre, n'he retallat més de la meitat. Només hi he deixat el que em provoca i inspira per a la vida: una estrella encesa al capvespre.

Cal no llegir el que escric com un lector. Llevat que aquest lector també treballi els soliloquis de la foscor irracional.

Si aquest llibre veu mai la llum, que se n'allunyin els profans. Perquè escriure és una cosa sagrada on els infidels no tenen entrada. Escriure a propòsit un llibre ben dolent per allunyar els profans que volen que aquest llibre els agradi. Però una petita colla veurà que aquest "agradar" és superficial, i entraran a dins del que escric de veritat, que no és ni "bo" ni "dolent".

La inspiració és com una misteriosa flaire d'ambre. Tinc un trosset d'ambre. La flaire em fa germana de les santes orgies del rei Salomó i la reina de Saba. Beneïts siguin els teus amors. Em pregunto si tinc por de fer el pas de morir ara mateix. Evitar haver de morir. Malgrat tot, ja soc al futur. Aquest meu futur que serà per a vosaltres el passat d'un mort. Quan acabeu aquest llibre entoneu per mi un al·leluia. Només quan tanqueu les últimes pàgines d'aquest llibre malaurat, atrevit i juganer podreu oblidar-me. Que Déu us beneeixi i que aquest llibre acabi bé. Perquè jo pugui per fi reposar. Que la pau sigui entre nosaltres, entre vosaltres i entre mi. ¿Caic en la